

mányos próza szerelmeseinek pedig melegen ajánlott.”

GÁSZ BOGLÁRKA

(Orpheusz Kiadó, Budapest, 2006,
194 oldal, 1990 Ft)

JEAN-MARIE GUSTAVE
LE CLÉZIO:

Körforgás

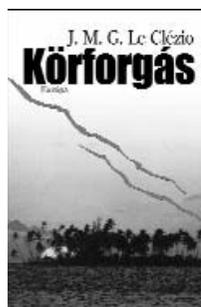
Jean-Marie Gustave Le Clézio legújabb, *Körforgás* című regényével újra bizonyította, hogy kívül áll a francia irodalom minden iskoláján és divatján. 1963-as első regénye (*A jegyzőkönyv*) óta mintegy harminc könyve

jelent meg: regények, esszék, novellák és fordítások. Bár Le Clézio Franciaországban született és nevelkedett, családtörténete és utazásai olyan széles körű szociális érzékenységet alakítottak ki benne, melyet minden írása tükröz. A faji kérdések, társadalmi viszonyok, népek és forradalmak, melyekkel találkozott, egész életművét alakították.

A *Körforgás* különlegessége, hogy ezeket a témákat önéletrajzi jelleggel dolgozza fel. Közben körülbelül kétszáz év történetét öleli át, összekapcsolva a nagy francia forradalmat, a világháborúkat, a rabszol-

gák felkelését a francia gyarmatokon, a párizsi diáklázadást és a mexikói mészárlást.

A cím (*Révolutions*, mely egyszerre fordítható forradalmaknak és körforgásoknak) előrevetíti a narratíva – bonyolult, ám nem túl újszerű – struktúráját: felváltva olvassuk a történet kezdetét és végét, szembeállítva az 1789-es forradalmár, Jean Eudes Marro történetét a százötven évvel később, Nizzában férfivá érő orvostanhallgató, Jean Marro kalandjaival. Az ifjabb Marro nemcsak a család és a cselekmény bemutatásának, hanem több tucat mellékszereplő epizódjának is középpontjában áll. Barátok és szerelmek társaságában fordul meg a világ különböző pontjain, sorsok és történetek után

kutat. Szóba elegendik hozzá hasonló, kallódó emberekkel; azt reméli, nyerhet tőlük valamit, ami „egy pillanatra kizökkenti, megállítja az időt”, s ráismer arra a mindaddig meghatározatlan titokra, amit fiatal kora óta – velünk együtt – keres.

Le Clézio a preszókratikus filozófia klasszikusaira reflektálva építkezik. Érezhetjük-e magunkat biztonságban a világon, ahol minden folyamatosan változik, elmúlik? – indul ki Hérakleitosz olvasásából Jean Marro „utazása”. Talán nincs is változás, csupán örök jelen – válszol Parmenidésszel Le Clézio. Múlt

és jövő temporális különbségének megszüntetése – amit az igeidők meglepő variálása, a karakterek többszörözése is erősít – az időnélküliség érzetét kelti. A szereplők története – elbeszélések, naplók, jegyzetek, levelek és belső monológok formájában – „összekeveredik mások idejével, mások emlékeivel, mások reményeivel és reménytelenségével”. Csupán az események ciklikusságát látjuk. Az utcákat több száz év elteltével ugyanazok az öregasszonyok söprik, a postaládák nevei váltakoznak (talán a régi lakók térnek vissza?), az elfekvő betegek pedig (újra és újra?) a kórházban tengetik hátralévő napjaikat.

Megérthető-e a változás célja a változás folyamatából? A *Körforgás* nem ad e problémára teoretikus választ. A cselekmény ciklikussága (a nietzschei „örök visszatérés”) szemben áll az értelmezés vertikális haladási irányával. Le Clézio a háborúk közti összefüggések, faji kérdések mélyére szeretne látni, az egymást keresztező és ismétlődő életutak leírásával pedig az ön- és világmegértési folyamat problematikusságát kívánja tematizálni, nem saját időfelfogást kidolgozni. Jean fel is teszi a kérdést: „Van-e egyáltalán válasz valahol e folytonos körforgásban, vagy inkább ott van a felelet öbenne, előre készen, és neki csak meg kell hallania?” A főszereplőnek észre kell vennie valamit, ami egyszerű, gyakorlati (a szó szoros értelmében prakti-

kus). Csak akkor találja meg helyét a körforgásban, s kerül az idő kellős közepébe, amikor megérik arra, hogy elfogadja a jelent, s a megváltást, amit a Nő kínál neki.

Le Clézio írásának nem pusztán esztétikai vonatkozásai vannak. Olyan jelenségeket szeretne megismertetni és megoldani, melyekre – vallja egy interjúban – az irodalomnak hatást kellene gyakorolnia. Ez az elkötelezettség teszi műveit egyedülállóvá.

NAGY ANNA

(Fordította Vajda Lóriné,
Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006,
562 oldal, 2800 Ft)

ZALÁN TIBOR:

Dünyögés félhangokra

Országunkban sajnos napról napra nő a műveletlenség mértéke, és ez mind a szürke, gyapotagyú érdeklenségben, mind a fékevesztett indulatokban megmutatkozik. Mindenkiben nagy kérdés, mit kezdhetünk azzal a terebélyes, sok ezer gyümölcsöt hozó irodalmi hagyománnyal, amelyet századok óta ápoltak, gondoztak íróink, költőink. Zalán Tibor új verseskötetnek egyik fontos próbálkozása, hogy élővé, újrafelhasználhatóvá,